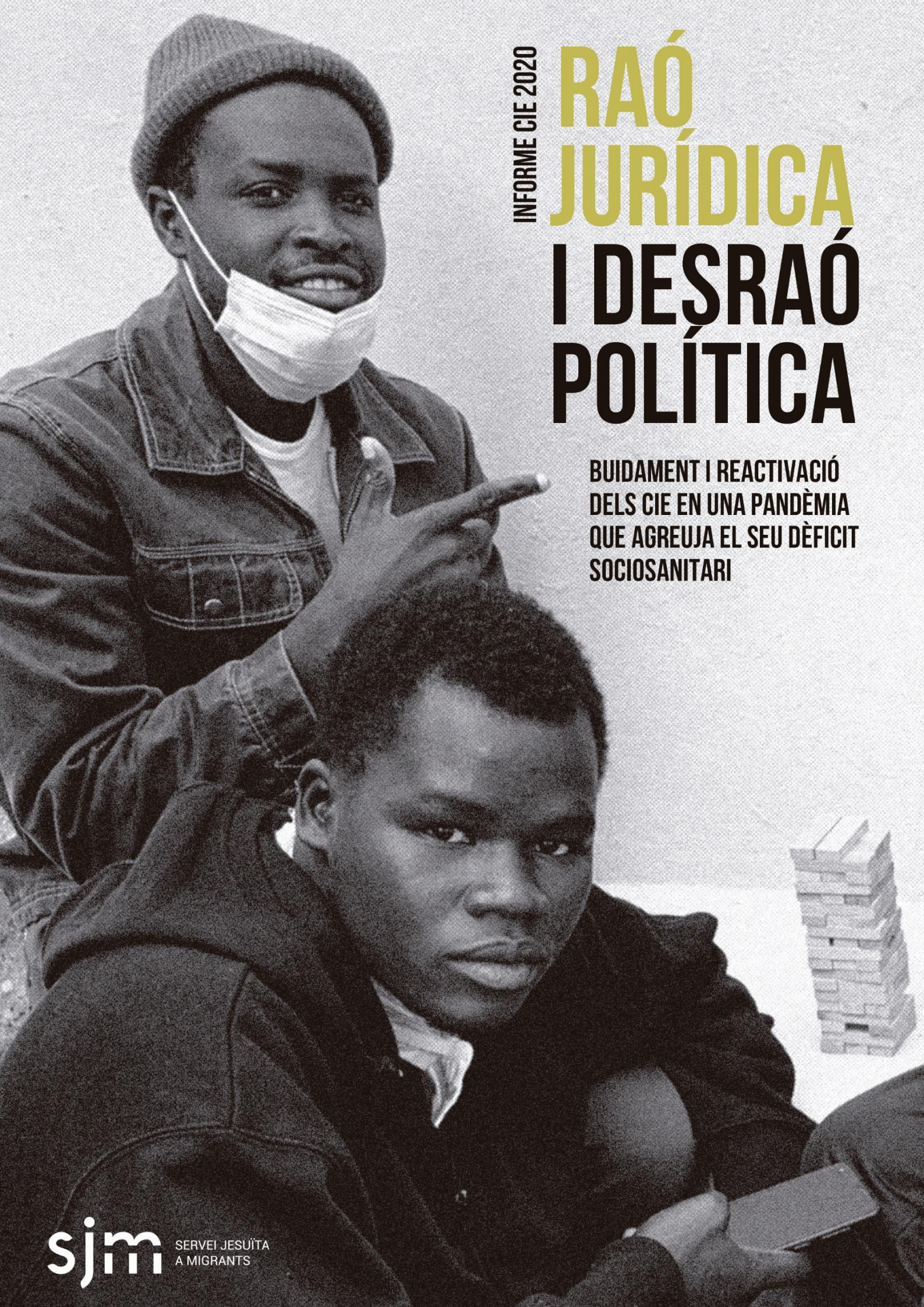

INFORME CIE 2020

RAÓ JURÍDICA I DESRAÓ POLÍTICA

BUIDAMENT I REACTIVACIÓ
DELS CIE EN UNA PANDÈMIA
QUE AGREUJA EL SEU DÈFICIT
SOCIOSANITARI

El Servei Jesuïta a Migrants (SJM) és una xarxa d'entitats que treballa per la defensa dels drets de les persones migrants i de llur ple accés a la ciutadania. El SJM està impulsat per la Companyia de Jesús, s'integra dins el Sector Social i és la concreció del seu treball a l'àmbit de les migracions.

Formen part de SJM les entitats socials jesuïtes que treballen a Espanya amb i per les persones migrants: Centro Pueblos Unidos Fundación San Juan del Castillo (Madrid), Centro Santo Padre Rubio (Madrid), Fundació Migra Studium (Barcelona), Asociación Claver (Sevilla), Fundación Ellacuría (Bilbao), SJM Valencia, la Fundación Red Íncola (Valladolid), l'associació Atalaya Intercultural (Burgos), el Centro Padre Lasa (Tudela) i la Asociación Loiola Etxea (Sant Sebastià).

El SJM disposa d'una oficina tècnica a Madrid i d'una oficina d'atenció jurídica i observació de drets a Melilla. A més, col·labora con l'Institut Universitari d'Estudis sobre Migracions IUEM de la UP Comillas i amb la Delegació Diocesana de Migracions de Nador (Marruecos).

El SJM aspira a abastar el conjunt de les dimensions del treball per la justícia acompanyant i defensant la persona migrant en totes les fases del seu procés migratori. El SJM treballa en aliança amb altres organitzacions per tal de prevenir les causes de la migració forçosa a l'origen. Present a la frontera sud espanyola, acull des de la mateixa arribada al territori. Mitjançant l'hospitalitat, acompanya els processos d'acollida, d'integració i de ciutadania; els processos d'inclusió social, l'accés a drets, la plena participació a la societat, el reforçament associatiu, la gestió de la diversitat cultural i religiosa, la visibilitat de la dona migrant treballadora a la llar, etc. Igualment, treballa en processos d'exclusió: CIE, situacions de nova emigració i expulsió. Es fa present en contextos de detenció i internament garantint el compliment d'estàndards de drets humans, acompanyant processos d'expulsió i retorns en context europeu efectuats segons el Reglament de Dublín. A més, du a terme una tasca de sensibilització a la ciutadania i d'incidència amb els poders públics sobre les qüestions de política migratòria, integració i convivència social, i la cooperació i la coherència de mesures polítiques.

www.sjme.org

info@sjme.org

CONTINGUT

RESUM EXECUTIU.....	2
PERSONES QUE RESCATAR DE LA MAR DE LA INVISIBILITAT	3
RAÓ JURÍDICA I DESRAÓ POLÍTICA.....	5
PROPOSTES CONCLUSIVES	6

Edita: Servei Jesuïta a Migrants. E-mail: info@sjme.org Telèfon: (+34) 917 335 449. Oficina tècnica: Calle Geranios 30, 28029-Madrid. Seu social: Avenida de la Moncloa 6, 28003-Madrid.

Autors: Josep Buades Fuster SJ, Ana Bosch Nocea, Cristina Manzanedo Negueruela, Iván Lendrino Tejerina, Josetxo Ordóñez Echevarría, Armando Agüero Collins, Mustapha Mohamed-Lamin Ahmed i Pau Vidal Sas SJ.

Foto de portada: Antonio Viera.

Direcció d'art, disseny gràfic i maquetació: Maribel Vázquez.

Impremta: Iarriccio Artes Gráficas.

Data d'edició: juny de 2021.

RESUM EXECUTIU

- Els equips SJM van visitar els CIE de Madrid, Barcelona, València i Algeciras-Tarifa fins a la vigília de la declaració de l'estat d'alarma, i van mantenir contacte telefònic amb alguns interns, directors de CIE i jutjats de control durant el període de buidament. Després de la represa de l'internament a finals de setembre, només l'equip de visitants de Pueblos Unidos al CIE de Madrid va poder operar (amb restriccions), ja que els CIE de València i d'Algeciras estaven tancats per obres, i el director accidental del CIE de Barcelona havia suspès les visites.
- Espanya destaca en l'entorn europeu per la **decisió de buidar els CIE per bones raons jurídiques** durant la primera onada de la pandèmia. Això contrasta amb la **desraó política de reactivar** l'internament quan va començar la segona onada de contagis i els viatges internacionals es mantenien restringits.
- La **manca de coordinació dels protocols** de prevenció i **les mesures de contingència en cas de contagi** per part de la Comissaria General d'Estrangeria i Fronteres, que els directors de cada centre havien d'elaborar en diàleg amb els jutjats de control, va ser lamentable.
- Els protocols de prevenció **no van evitar el contagi als CIE**, i en canvi es van imposar mesures d'aïllament severes que van afegir ansietat i angoixa als interns, fins al punt que es van verificar alguns intents de suïcidi.
- **L'Estat va haver de respondre econòmicament per la negligència dels serveis mèdics** del CETI de Melilla i del CIE de Madrid que va provocar la mort de **Samba Martine** dia 19 de desembre de 2011. Els procediments penals i civils van ser molt llargs i complicats, i van avançar gràcies al treball en xarxa, però finalment els familiars i les organitzacions socials van aconseguir que l'Administració reconegués la seva responsabilitat.
- L'informe destaca un seguit de **drets dels interns a garantir**: assistència sanitària, investigació exhaustiva d'acusacions de tortura i tracte inhumà o degradant, reconeixement de la minoria d'edat encara que les proves ofereixin marge de dubte i remissió dels casos corresponents als serveis de protecció pertinents, informació i tramitació de sol·licituds de protecció internacional.
- L'informe presenta situacions que mereixen que **es negui l'autorització d'internament**, és a dir, quan: són persones que expressen la seva voluntat de sol·licitar protecció internacional, hi ha dubtes sobre la seva minoria d'edat, l'ordre d'expulsió no es fonamenta en circumstàncies que agreugen realment la simple estada irregular...
- Els projectes de reforma dels **CIE** existents volen acollir les **recomanacions** del Defensor del Poble i dels **tribunals de control**, però revelen un compromís polític amb **l'internament confirmat** pel nou projecte d'un CIE a prop de la presó de Botafuegos, a Algeciras.

PERSONES QUE RESCATAR DE LA MAR DE LA INVISIBILITAT

Antonio Viera Rodríguez, capellà del CIE de Barranco Seco (Gran Canària).

Pel que fa als immigrants, m'agradaria abordar una invitació a repensar les lleis sobre els migrants, perquè s'inspirin en la voluntat d'acollida, el respecte als deures i responsabilitats recíproques, i puguin facilitar la integració dels migrants. [Papa Francesc. Missatge per a la jornada mundial de la pau 2016.]

Sens dubte, la realitat dels CIE l'any 2020 està marcada per la crisi sanitària de la COVID-19, que no li va ser aliena. El buidament dels CIE, amb l'establiment d'alternatives a la detenció dels migrants, i la seva reobertura en la desescalada, constitueixen l'eix central d'aquest informe que ens presenta el Servei Jesuïta a Migrants (SJM) sobre la realitat i l'evolució dels CIE durant l'últim any.

A les Illes Canàries ja vam contemplar amb preocupació l'augment de les arribades de pasteres i *cayucos*, així com la deportació d'un nombrós grup de malians malgrat les advertències de l'ACNUR en el sentit que no se'ls havia de retornar forçosament a Mali per mor de la seva inestabilitat, ni vulnerar el dret de què havien de gaudir de la protecció internacional.

Donem la benvinguda i aplaudim la decisió de desallotjar els CIE adoptada pel jutge de control per motius sanitaris fent prevaldre el dret a la salut dels reclusos, que havia estat posat en greu perill per les condicions de «massificació» i «l'absència de controls adequats». I també aplaudim la seva decisió de traslladar-los a una altra mena d'allotjament més adient per a una acollida digna i efectiva, respectuosa amb els drets humans. El règim obert d'aquells centres ens va permetre acompanyar els joves migrants més integralment i de manera contínua.

Això va palesar l'**existència innecessària dels CIE**. És ben sabut que als CIE es vulneren sistemàticament els drets humans de les persones que hi són retingudes. L'accés a serveis bàsics com ara els serveis sanitaris, les mesures d'higiene, l'assessorament jurídic, els serveis de traducció i d'interprets, l'atenció psicosocial... tot plegat és escàs.

L'informe analitza aquesta situació amb cura, i destaca que **Espanya va sobreviure als CIE buits**. Així doncs, el que es contempla en la Llei d'Estrangeria com a mesura excepcional, aplicable només quan s'han esgotat totes les vies, de fet es fa servir de manera desproporcionada i s'abusa sistemàticament de l'internament, unes instal·lacions «costoses, innecessàries i inhumanes», segons denuncia l'informe del SJM 2019 titulat «Deu anys mirant cap a una altra banda».

Malauradament, el procés de «desescalada» també va tenir les seves conseqüències als CIE. Cap a finals de setembre es van reactivar: l'informe ho considera ben encertadament **resultat de la desraó política**. I, en conseqüència, les vulneracions de drets van tornar, entre les quals la prohibició de l'entrada de voluntaris a alguns CIE per «raons sanitàries»; fins i tot, en algun moment, als capellans que presten serveis religiosos. Ara s'usa com a pretext el motiu sanitari per aïllar encara més les persones retingudes.

La reobertura dels CIE i el retorn dels vols de repatriació van ser contestats per plataformes i organitzacions socials, ja que són mesures que criminalitzen les persones que es veuen obligades a migrar, i es violen els seus drets més bàsics. Tot això es contempla i s'estudia en aquest informe.

Darrere de les **estadístiques us convido a posar cares i històries a tantes esperances frustrades i tants somnis trencats, i d'aquesta manera rescatar-los del mar de la invisibilitat en què es troben**. Fer-los sentir que no estan sols, que hi ha molta gent que està compromesa amb la defensa dels seus drets i la seva dignitat. Perquè som molts els que obrim les portes dels nostres cors. Molts creients i no creients, homes i dones de bona voluntat, són els que estan disposats a obrir panys, llançar tanques, moure muntanyes, tancar aquests centres on es vulneren sistemàticament els drets humans. Persones que fan lloc a casa seva, que s'esperen a la riba per curar la pell i les ferides del cor, per oferir escalfor i mantes protectores, persones amb les mans obertes i a punt, cors que vibren amb la vida dels que criden llibertat, peus disposats a servir i amb ganes de viure de veritat. Són moltes les persones que lluiten per la vida d'aquells que ja no tenen força per lluitar, ONG que fan visibles els invisibles, associacions i moviments que donen veu als qui no en tenen, que els acompanyen i busquen resposta a tants malentesos.

Per concloure aquest pròleg he de dedicar unes línies a l'agraïment: en primer lloc, a l'equip del SJM pel seu treball constant, provat, rigorós i crític, que sap assenyalar rutes alternatives a l'internament, i també a institucions, organitzacions i persones que han contribuït a aquest onzè informe amb la seva visió. A tots vosaltres: gràcies.

RAÓ JURÍDICA I DESRAÓ POLÍTICA

Espanya va quedar destacada en l'entorn europeu **pel buidament dels CIE** durant el primer estat d'alarma: una decisió presa per bones raons jurídiques, ja que el tancament de fronteres internacionals va fer impossible l'execució de devolucions i **expulsions**. Això contrasta clarament amb la decisió de **reactivar els internaments**, ja que vam entrar en la segona onada de contagis i l'obertura de fronteres es va mantenir molt incerta. Va ser **la desraó política** per demostrar l'europeisme de la pitjor manera possible: assumint el marc més repressiu del *nou pacte europeu de migració i asil*.

El coronavirus va entrar als CIE: ho va fer a Las Palmas durant la primera onada, i després a Barcelona i a Múrcia durant la segona onada. I això es podria haver evitat amb la prudència de no reactivar l'internament. Atesa la decisió presa, **la Comissaria General d'Estrangeria i Fronteres hauria d'haver coordinat l'elaboració de protocols de prevenció de la COVID-19 i plans de contingència en cas de contagi**, en lloc de deixar cada director al seu albir, només amb l'orientació dels jutges de control.

La COVID-19 no és l'única malaltia o dolor que entra als CIE. La por del contagi agreuja els alts nivells d'ansietat i angouxa que pateixen durant l'internament. No podem ignorar els intents de suïcidi d'alguns reclusos, ni podem oblidar la part que pateix el personal policial i de servei dels CIE. Tampoc podem ignorar malalties com el VIH, la tuberculosi, trastorns mentals, etc. Com cada any, cal assenyalar **l'atenció sanitària insuficient** i la necessitat de millorar les capacitats diagnòstiques, de tractament i de derivació. Aquest informe explica la responsabilitat financera de **l'Estat amb la filla i la mare de Samba Martine**, que va morir al CIE d'Aluche dia 19 de desembre 2011 per mor de no haver rebut l'assistència sanitària que calia en aquell centre i al CETI de Melilla, un afer tractat d'antuvi en l'informe CIE 2019.

El desvari polític de reactivar els CIE en plena pandèmia de la COVID-19 agreuja les conseqüències dels dèficits crònics en l'atenció sociosanitària. Però hi ha altres drets dels interns que han estat **emparats per la tutela judicial** i que cal garantir en la pràctica, com ara: la investigació exhaustiva d'al·legacions de tortura o tracte inhumà i degradant, la determinació de l'edat, el tractament de persones amb perfil de protecció abans d'arribar a l'internament en un CIE o triar entre la imposició d'una multa o l'expulsió quan la infracció sigui l'estada irregular.

Aquest informe conclou amb una altra referència al **desvari polític que aposta per l'internament** analitzant **els plans de reforma existents** dels CIE i, sobretot, el projecte **de construcció del nou CIE d'Algeciras** a prop de la presó de Botafuegos. Redactat per generar les millors impressions, no aconsegueix amagar la deshumanització que augmentarà l'elevat nombre de persones internes o la imatge social que projecta un edifici darrere de la ciutat, mal comunicat i amb l'estigma de la presó.

Si l'any 2020 en deixa cap, la lliçó és que **Espanya va sobreviure sense internament de persones estrangeres: l'existència dels CIE és innecessària**.

PROPOSTES CONCLUSIVES

Atès que la reactivació de l'internament al setembre del 2020 s'ha d'interpretar en una clau política europea, cal que el **Govern d'Espanya** influeixi en les institucions de la UE, en el marc del Nou Pacte Europeu d'Immigració i Asil, per tal que **s'abstinguin d'adoptar qualsevol nova legislació que introdueixi o amplii les possibilitats d'internament**, com és ara la proposta d'un Reglament sobre el control dels nacionals de tercers països a les fronteres exteriors o la proposta modificada d'un Reglament de protecció internacional.

Com que la **pandèmia** continua, els desplaçaments internacionals segueixen restringits i els CIE no són immunes al **contagi** d'interns i personal policial i de serveis, **cal que el Ministeri de l'Interior torni a suspendre els internaments**.

En el cas que es mantingui l'internament, cal que la **Comissaria General d'Estrangeria i Fronteres** assumeixi un paper proactiu en la **coordinació dels protocols de prevenció i contingència de la COVID-19** per tal de **garantir els drets sanitaris** dels interns i del personal policial i de serveis, **sense menyscabar altres drets**, especialment rebre visites de defensa jurídica, personal d'ONG, familiars i amistats.

Mentre es mantingui l'internament, cal que el **Ministeri de l'Interior pensi de bell nou la qualitat, les prestacions i els protocols de funcionament dels serveis mèdics i sanitaris**: realització de reconeixements mèdics, transmissió d'informació amb altres institucions implicades en el procés d'acollida d'immigrants, comunicació de lesions i altres situacions sanitàries relacionades amb l'exercici d'alguna forma de violència, prevenció de l'autolesió i dels suïcidis, etc.

Cal que els **jutjats d'instrucció** extremin la **diligència** en la **instrucció d'al·legacions de tortura o tracte inhumà i degradant** als CIE.

Cal que la **Direcció General de la Policia** i la Fiscalia General de l'Estat considerin la persona menor d'edat quan les proves mèdiques **ofereixin** un marge de dubte, **admetent** l'edat marcada en la documentació oficial **d'identitat** del subjecte **no invalidada o desacreditada per les autoritats que l'emeten i sense indicis de manipulació**.

Cal que la **Comissaria General d'Estrangeria i Fronteres** emeti instruccions per **detectar perfils de protecció** durant la primera **detenció policial**, que s'abstingui de tramitar l'acord de devolució i d'instar l'autorització de detenció. Que els titulars dels **jutjats d'instrucció** cridats a autoritzar la detenció **derivin a les institucions competents** les persones que expressin la seva voluntat de sol·licitar protecció o en les quals detectin un perfil de protecció. Cal que el personal de la Policia i de la **Creu Roja als CIE informi sobre** la protecció internacional i el procediment per sol·licitar-lo.

Cal que els titulars **dels jutjats d'instrucció** cridats a autoritzar la detenció i que els advocats que fan l'**assistència lletrada** **comprovin si** realment hi ha **circumstàncies que agreugen la simple estada irregular** de les persones estrangeres amb ordre d'expulsió, i **que no autoritzin l'internament** quan les raons siguin febles o dubtoses.

Cal aturar la construcció del nou CIE d'Algeciras a Botafuegos, i utilitzar la inversió prevista en dispositius d'acollida humanitària en règim obert.

